رێزگرتن لە ئازادی رادەربڕینی منداڵان ... رێزا شوان

منداڵەکانمان نەوەی ئەمڕۆن و هیوای داهاتووی کوردستانن.. بەنرخترین و گرنگترین سامان و سەرمایەی گەلەکەمانن.. بۆ ئەوەی نەوەیەکی بڕوابەخۆ و گەشبین و هیوادار پێبگەیەنین.. بۆ ئەوەی داهاتوویەکی شیاوتر و گەشتر بۆ کورد کوردستان دابینبکەین.. نەوەیەکی دڵسۆز گەش و پەروەردەبکەین کە هاوبەستەبوونیان بە کورد و کوردستان هەبێت.. نەوەیەک رابهێنین و ئاراستەیان بکەین کە لە داهاتوودا بتوانن بەرپرسێتی هەڵبگرن و چارەنووسی گەلەمان لە ئەستۆبگرن.. نەوەیەک کە رانەمێنن و بتوانن لەگەڵ گۆڕانکارییە خێراکانی رۆژگاردا هەڵبکەن و دەربڕن، لەگەڵ داهێنانە تازەکانی تەکنەلۆژیادا دانەمێنن.. نەوەیەک کە بتوان ئاڵای زانست و زانیاری و پێشکەوتن و داهێنان و تازەگەری بەرزبکەنەوە.. ئەم ئامانجانە و بە دەیان هیوا و ئامانجی تریش.

پەروەردەکردن و پێگەیاندنی نەوەیەکی خوازیاری واش، دەکەوێتە ئەستۆی دایکان و باوکان و مامەستاکان و نووسەران و هونەرمەندان و میدیا و راگەیاندنەکان و کۆمەڵگا و حکوومەت و هەموو کەسانێکی ئاواتەخوازی داهاتوویەکی باشتر و گەشتر بۆ کورد و کوردستان. زۆر گرنگ و پێویستە کە رێز لە را و لە رادەربڕینی منداڵەکانمان بگرین.. لێیانگەڕێین و هانیان بدەین و گوێیان لێبگرین با بە ئەوپەڕی ئازادییەوە گوزارشت لە هزر و را و لە بۆچوونەکانیان بکەن.. بە ئازادی و بەبێ ترس ئەوی لە دڵیان دایە دەریان ببڕن.

لێیانگەڕێن با چێژ و خۆشی لە منداڵێتییان ببینن، جیهانی خەیاڵ فراوانیان لێتێکنەدەین، جیهانێکە سەرتاسەر لە پاکی و لە بێتاوانی و لە سادەیی و ساوێلکەیی.. پڕە لە هیوای شیرین و لە خەزگە و لە خەونی سەوز و لە گەشبینی.. منداڵان دڵیان وەکو پەڕەی گوڵ وایە.. راستگۆن و درۆ و فڕوفێل و خەڵەتاندن و پێچ و پەنا نازانن.. رق و کینە و بوغز و گەچەڵە و تۆڵەسەندنەوە نازانن.. منداڵان بە پاکی و بێتاوانی لەدایک دەبن.. هیچ رەفتارێکی ناپەسەند و ناشیرین و نەرێنیش فێربن.. بێگومان لە گەورەکانەوە فێریان دەبن.. وەکو کورد دەڵێ: ” گەورە ئاو دەڕێژێ و بچووک پێی تێدەخا”

نابێت فەرامۆش و پشتگوێ و پەراوێزیان بکەین و لێیان نەپرسینەوە،

پێویستە پرسیان پێبکەین.. را و خواست و ڕەخنە و پێشنیارەکانیان بە هەند وەربگرین، بە تایبەتیش لەو پرس و بڕیارانەی کە کاریگەریان لە ژیانی ئەمڕۆ و لە چارەنووسی داهاتوویانەوە هەن .. پێویستە ڕەنگ و دەنگ و ئامادەبوونیان هەبێت.. بەشداربن لە گفوگۆ و لە بڕیارەکان دا .. ڕێزگرتن لە ئازادی رادەربڕین و گوزارشتکرن سادەترین مافی ڕەوای منداڵانە.

پێویستە فەزایەکی فروانی ئازادی بە منداڵەکانمان بڕەخسێنین.. تا بە ئازدی گوزارشت لە خەیاڵ و لە رای خۆیان بکەن.. شایەنی ئاماژە و باسیشە ئازادی رادەربڕینی منداڵان مافێکی ڕەوای دانپێنراوە، لە لایەن کۆمەڵەی نەتەوە یەکگرتووەکانەوە پەسەندکراوە.
ڕێکەوتننامەی مافەکانی منداڵ، بڕیارنامەی(٢٥، ٤٤) لە (٢٠ی/نۆڤەمبەر/١٩٨٩) کە لە لایەن کۆمەڵەی نەتەوە یەکگرتووەکانەوە پەسەندکرا و لە (٢ی/سێپتەمبەر/١٩٩٠) دا، کەوتە بواری جێبەجێکردن و پابەندبوونی وڵاتانی واژۆکردووی ئەم ڕێکەوتننامەیە.

لە دەقی — بەندی دوانزەیەم — لە بڕگەی یەکەم دا:" وڵاتانی ئەندام لەم ڕێکەتننامەیەدا، دەبێ مافی ئازادی دەستەبەربکەن بۆ ئەو منداڵەی کە توانای ڕێکخستنی بیروڕای تایبەتی خۆی هەبێت، مافی ئەوەی هەیە کە بە ئازادی راکانی دەربڕێت، سەبارەت بە هەموو ئەو پرسانەی کە کاریگەریان بە ژیانی منداڵەوە هەبێت، پێویستە بەپێی تەمەن و گەشەکردنی ئەو منداڵە راکانی بە هەند وەربگیرێن"
لە دەقی — بەندی سیانزەیەم — لە بڕگەی یەکەم دا، جەخت لەسەر ئەوە دەکات :" منداڵ دەبێ مافی ئازادی هەبێت، ئەم مافەش ئازادی داواکردنی هەموو جۆرەکانی زانیاری و بیروڕاکان وەرگرتنیان و بڵاوکردنەوەیان دەگرێتەوە، چ بە زارەکی بن یا بە نووسراوبن یا چاپکراوبن یا هونەری بن، یا لە ڕێگای هەر ڕاگەیاندنێکی تروە بن، کە منداڵ خۆی هەڵیبژێرێت"
پێویستە ئەوەش بزانین کە، منداڵان هەستیارن و توانایەکی زۆریان لە هەستکردن بە رووداو و شتەکانی دەوروبەریان.. هەندێ جار وشەگەلێکی قوت و جوان و سەیریان لێدەبیستین، ئەم قسانەش لە خۆتەن و لە بۆشییەوە نایەن، ئەوە دەگەیەنن کە منداڵان تا چ رادەیەک لە رووداوەکانی دەوروبەریان تێگەیشتوون.. ئەوان راستن و بە راشکاوی راستییەکان دەدرکێنن.. ئەوەی لە دڵیان دایە، هەر ئەوەیە کە لەسەر زاریان دایە.
گۆزارشتکردنی منداڵان بە ئازادی لە سۆز و هەست و لە را و لە راز

و نیازیان، لە گرنگترین پێویستییە تەندروستییەکانی دەروونی و جەستەیی منداڵان و گەورەکانیشە.. بەڵام بە منداڵان کردارێکی زۆر گرنگە و هۆکارێکی گونجاوە، چونکە منداڵان هێشتا کامڵ نەبوونە، کە بتوانن ئەڵتەرناتیڤێکی تەندروستی بدۆزنەوە، تا بتوانن لە میانەیەوە سۆز و هەڵچوونی متبووی دەروونیان دەرببڕن.
گەر خێزانەکان دەخەکی ئەوتۆ بە منداڵەکانیان نەڕەخسێنن، بە ئەوەی بە ئازادی سۆز و خرۆش و هەڵچوونیان دەرببڕن.. دووچاری فشار و متبوون و تەکچوونی دەروونی دەبن.. ناچاردەبن رەفتار لەگەڵ سۆزداری پەنگخواردووی دەروونیان بکەن.. ئەمەش دەبێتە هۆی بەردەوامی دڵتەنگی و تەکچوونی دەروونییان.. هەست و سۆزداییەکانیان بە نەستی و بە ناتەندروستی دەجووڵێن و دەورووژێن.
کەواتە زۆر گرنگ و پێویستە، کە گرنگی و بایەخ بەوە بدەین، کە چی هۆش و بیری منداڵەکانمانی سەرقاڵ کردوون.. دەبێ هانیان بدەین بە ئازادی و بەپێی ترس و شەرم، بە قسەکردن یا بە نووسین یا بە وێنەکێشان ئەوەی دەیانەوێت دەریان ببڕن.. نابێت
قسەکانیان پێببڕین.. فێری ئەوەشیان بکەین کە چۆن ئازادی دەربڕین بە خۆیان رەوا دەبینن.. ئاوهاش گوێ لە کەسانی تر بگرن و رێز لە ئازادی و لە رای و بۆچوونی جیاوازی هاوڕێکانیان بگرن.. هەستی کەسیش بریندارنەکەن.. دەبێ هەر لە منداڵییەوە ئەوە لەهۆشیان دا بچێنین، کە ئازادی مانای بەرەڵڵای و ملهوڕی نییە.. ئازادی پێوەر و سنووری هەیە.. مرۆق تا ئەو ئاستە ئازادە، کە پێشێلی ئازادی و مافی کەسانی تر نەکات و سنوور نەبەزێنێت.
بە تاقیکردنەوە و لێکۆڵینەوە، ئەو ساغ بۆتەوە، کە رێزگرتن لە ئازادی دەربڕینی منداڵان هۆکارێکی گرنگە لە هۆکارەکانی باڵادەستی و پێشکەوتنی منداڵان.. منداڵان بەوەش ناسراون کە خۆهەڵقورتینن و خۆبەرەپێشەوەن و خۆدەرخەرن.. زۆر دەپرسن، جار و باریش بە پرسیاری سەیر رامان و دامانمان دەکەن.. بەڵام ئەمە خاڵێکی ئەرێنی و نیشانەی زیرەکییانە، هەرگیز نابێت پرسیارەکانیان وەڵام نەدەینەوە.. یا بە وەڵامێکی ناراست و سەقەت بەڕێیان بکەین.. ئەوان دەیانەوێت ئەوانەی نایانزانن، بیانزانن.

هەندێ لە منداڵان، گرفتی بێتوانایی رادەربڕین و گوزارشتکردن و نەبوونی ئازایی ئەدەبییان هەیە.. ئەمەش پەیوەندی بە ترس و شەرم و گۆشەگیری و دەسەڵات سەپێنی دایکان و باوکانیانەوە هەیە.. کە توندوتیژ و تووڕە و رەقن لەگەڵیان دا، سەرکوەر و سەرکوت و دەمکوتیان کردوون.. بە شێوازی فەرمان وسکت و بیدەنگیان کردوون.. بەری ئازادی رادەربڕینیان لەگرتوون.. بە لای ئەمانەوە، دەبێت

منداڵان لە رووی گەورەکان دا، دەمیان دابخەن و قسە نەکەن، تەنها گوێبگرن و گوێدەربن.

(یە نامات) دەڵێ:" تا تەمەنی سیانـزە ساڵیم، وامدەزانی کە ناوم ـ دەمت داخـە ـ یە"

ئەم هەڵەیەی دایکان و باوکان.. لە ئەمڕۆ و لە داهاتووش دا، زیان و کاریگەری و رەنگدانەوەیەکی خراپیان لەسەر کەسایەتی و ژیانی منداڵان دەبێت.

لەم پێـودانگەوە، پێویستە هەموومان ئەوە بزانیـن، کە ئـازادی رادەربڕینی منداڵان چەند گرنگ و پێویستە.. چ کاریگەرگەرییەکی ئەرێنی لەسەر گەشەکردنی تواناکانی منداڵان هەیە.. نەک تەنها ئەم مافـەی منداڵەکانمان بە رەوا و پێویست بزانین.. بەڵکو پێویستە بـوار و زەمینەیـان بۆ بڕەخسـێنین.. هانیـان بـدەین و ئـافەرین و دەستخۆشیان لێبکەین.

رەزا شوان

نەرویـج: ٩ی/ئادار/٢٠١٨